

Minder olieervuiling in onze kustwateren

De wintertelling van aangespoelde zeevogels langs de Vlaamse kust is een van de langstlopende monitoringprojecten in ons land. De eerste tellingen dateren van de winter van 1961-1962 en Vlaanderen was daarmee een voorloper in Europa. Sinds 1991 is het INBO verantwoordelijk voor de tellingen. Minstens een maal per maand onderzoeken we de hele kust met de hulp van een groep vrijwilligers. Sinds de winter 2006-2007 verloopt het onderzoek in opdracht van de afdeling Kust van het Agentschap Maritieme Dienstverlening en Kust, en in nauwe samenwerking met het Vlaams Instituut voor de Zee.

Het monitoringproject van de Vlaamse stranden is inmiddels van groot belang gebleken voor het onderzoek naar het duurzame behoud van ons mariene milieu. Als lidstaat van de OSPAR-conventie dient België bijvoorbeeld regelmatig te rapporteren over de gezondheidstoestand van het Belgische deel van de Noordzee.

De zeekoet overwintert in grote aantallen in het Belgische deel van de Noordzee. De oliebevuilingsgraad van aangespoelde zeekoeten is een goede graadmeter voor de chronische olieervuiling van ons mariene milieu. De OSPAR-

doelstelling is dat minder dan 10 % van de aangespoelde zeekoeten met olie bevuild mag zijn. Het INBO-onderzoek toont aan

dat het de goede kant op gaat: de oliebevuilingsgraad bij de zeekoet vertoont al enkele decennia een sterk dalende trend. In de beginjaren van het onderzoek waren vrijwel alle gevonden zeekoeten met olie besmeurd. Tegenwoordig is het percentage gedaald tot minder dan 50 %. Het door OSPAR gestelde streefdoel van 10 % is in zicht, maar is nog nooit gehaald. Helaas behoren de Belgische mariene gebieden nog altijd tot de meest met olie bevuilde zones in de Noordzee.

Er is een website waar bezoekers kunnen rondneuzen in onze uitgebreide databank: www.vliz.be/olieslachtoffers

Eric WM Stienen, eric.stienen@inbo.be

(foto: Yves Adams/ VILDA).

Gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen principieel goedgekeurd

(foto: Yves Adams/ VILDA).

In uitvoering van de Habitatrichtlijn heeft Vlaanderen de voorbije maanden gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen voor Europees te beschermen soorten en habitats opgesteld (zie INBO-nieuwsbrief van januari). Het INBO werkte hiervoor nauw samen met het Agentschap voor Natuur

en Bos (ANB), wat resulteerde in een transparant en wetenschappelijk onderbouwd document. In het hele proces werden de medegebruikers van het open gebied betrokken, zodat een open communicatie tussen de verschillende partijen mogelijk was. Volgende middenveldorganisaties namen deel aan dit overleg: Algemeen Boerensyndicaat, Boerenbond, Hubertus Vereniging Vlaanderen, Landelijk Vlaanderen, Natuurpunt, Unie van Zelfstandige Ondernemers, Vlaamse Hoge Bosraad en Vlaams Netwerk van Ondernemingen.

Op vrijdag 29 mei 2009 werd de vaststelling van de gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen principieel goedgekeurd door de Vlaamse Regering. De komende maanden zal de Vlaamse Regering over dit besluit advies inwinnen bij de verschillende adviesraden, waarna ze de instandhoudingsdoelstellingen definitief kan goedkeuren.

De gewestelijke instandhoudingsdoelstellingen zullen een stevige basis vormen voor het opstellen van de instandhoudingsdoelstellingen per speciale beschermingszone (S-IHD), en zo de volgende fase in het implementatieproces van de Habitatrichtlijn ondersteunen. INBO zal aan het ANB verder zijn expertise ter beschikking te stellen, meer bepaald zullen INBO-medewerkers deel uitmaken van expertgroepen die bijstand bieden bij de opmaak van de verschillende S-IHD rapporten.

Gerald Louette, gerald.louette@inbo.be
Dries Adriaens, dries.adriaens@inbo.be
Peter Adriaens, peter.adriaens@inbo.be
Desiré Paelinckx, desire.paelinckx@inbo.be

Op weg naar herstel voor de Gouden Leie?

In opdracht van Waterwegen en Zeekanaal NV heeft het INBO een ecologische gebiedsvisie uitgewerkt voor de Leievallei tussen Wervik en Deinze, ook Gouden Leie genoemd. Dit gebeurde met het oog op een herstelplan voor de Leievallei, die ecologisch sterk gedegradeerd is.

De aanwezige natuurwaarden en de herstelmogelijkheden zijn in kaart gebracht. Op basis hiervan wordt een natuurstreefbeeld voorgesteld, uitgewerkt in verschillende mogelijke scenario's, elk met een verschillend ambitieniveau. Dit laat toe om zones aan te wijzen waar natuur in de toekomst de hoofd-, neven- of basisfunctie kan worden.

Het rapport dient als informatiebron voor de verdere planning en realisatie van het project 'Rivierherstel Leie'. De ecologische streefbeelden uit het rapport zullen verder afgetoetst worden met de streef-

beelden voor de overige functies van de waterweg.

Voor de verschillende deelgebieden in de vallei van de Gouden Leie werden bovendien gebiedsfiches opgemaakt. Hierin bespreken we onder meer de historische en actuele flora en fauna en de mogelijkheden en knelpunten voor de natuurontwikkelingsscenario's die voorgesteld worden in de ecologische gebiedsvisie.

Je kan de rapporten downloaden of bestellen op www.inbo.be.

Verboven A., Raman M. & K. Decler (2008). Verkennende ecologische gebiedsvisie voor de vallei van de Gouden Leie (Wervik-Deinze). INBO.R.2008.32. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: Brussel: Belgium. 370 pp.

Verboven A., Raman M. & K. Decler (2008). Verkennende ecologische gebiedsvisie voor de vallei van de Gouden Leie (Wervik-Deinze). Deelgebiedsfiches. INBO.R.2008.20. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: Brussel: Belgium. 156 pp.

An Verboven
Maud Raman, maud.raman@inbo.be
Kris Decler, kris.decler@inbo.be

Windturbines, een bedreiging voor vogels?

Her en der verschijnen windturbines in het landschap, om elektriciteit op te wekken. Op zich een goede zaak, toch rijst ook de vraag naar de impact van de turbines op de dieren in de buurt. Het INBO heeft gedurende zes jaar uitvoerig onderzoek gedaan naar de effecten van windturbines op vogels en vleermuizen. Het besluit is dat er voldoende locaties te vinden zijn waar de impact op de natuur klein is, maar dat turbines op sommige plaatsen ook een verstoring effect hebben. Bij ongeveer 10 % van de plaatsaanslagen voor nieuwe turbines

geeft het INBO een negatief advies.

Het aantal vogels dat in de wieken terecht komt en sterft, schommelde voor windparken gemiddeld tussen 1 en 42 per turbine per jaar, met een uitschieter van 125 vogels per jaar voor een bepaalde turbine. Daarnaast hebben windturbines soms ook een verstoring effect: vogels durven niet meer in de buurt komen op zoek naar voedsel of een broedplaats. Samen met de druk door hoogspanningslijnen, het verkeer, bevolkingsdichtheid en aantasting van natuurgebieden heeft de druk van windturbines op vogels mogelijk een cumulatief effect.

Ons onderzoek toont aan dat grote, moderne windturbines evenveel slachtoffers kunnen maken als kleine turbines. Het aantal slachtoffers is vooral afhankelijk van het aantal aanwezige en doortrekkende vogels, maar ook van diverse omgevingsfactoren.

Het INBO formuleert enkele aanbevelingen. De locatie is de belangrijkste factor. Er moet dus gekozen worden voor verschillende zoekzones voor windturbines. Belangrijke broed-, pleister-, rust- en doortrekgebieden van vogels en vleermuizen zijn daarbij zoveel mogelijk te vermijden. Zo kan het cumulatieve effect door meerdere windparken ook voorkomen worden.

Je kan het rapport downloaden of bestellen op www.inbo.be.

Everaert, J. (2008). Effecten van windturbines op de fauna in Vlaanderen: onderzoeksresultaten, discussie en aanbevelingen. INBO.R.2008.44. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: Brussel: Belgium. 174 pp.

Joris Everaert, joris.everaert@inbo.be

Het **INBO Jaarboek 2008** is verschenen. Het geeft voorstellingen van opmerkelijke onderzoeken en andere projecten die in 2008 afgerond werden, afgewisseld met een overzicht van het reilen en zeilen van onze organisatie het afgelopen jaar.

Je kan het jaarboek downloaden op www.inbo.be of gratis bestellen bij Lymke Janssens, tel. 02 528 88 80
lymke.janssens@inbo.be

Hoe gaat het met de broedvogels in Vlaanderen?

In juni verscheen een nieuwe INBO-mededeling over broedvogels. Ze beschrijft de status en trends van ruim 100 vogelsoorten die in Vlaanderen broeden. De soorten van de Rode Lijst en van Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn krijgen extra aandacht.

De mededeling vat de resultaten samen van de projecten 'Algemene Broedvogels Vlaanderen' en 'Bijzondere Broedvogels Vlaanderen'. Beide projecten maken deel uit van het programma 'Geïntegreerde Broedvogelmonitoring'.

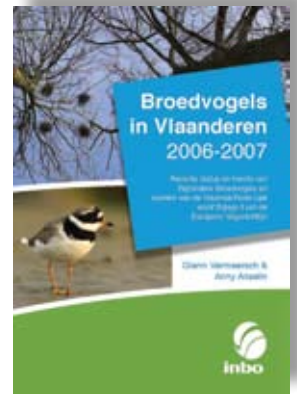
Met de gegevens uit deze projecten kan Vlaanderen voldoen aan een reeks internationale verplichtingen. Zo worden de populatiegrootte en -ontwikkeling bepaald van Bijlage I-soorten van de Europese Vogelrichtlijn en trends van een 100-tal algemenere soorten in het kader van het Pan European Common Bird Monitoring Programma. Op basis van dat laatste project wordt de 'Wild Bird Indicator', een belangrijke Europese bio-indicator, berekend.

Het rapport steunt op een goede samenwerking tussen het INBO en Natuurpunt. Het INBO staat in voor de wetenschappelijke onderbouwing en de nationale en internationale rapportage, terwijl Natuurpunt het vrijwilligersnetwerk beheert, de gegevens aanlevert, en de nodige feedback geeft.

De resultaten in dit werk zijn wisselend: terwijl het goed gaat met een flink aantal soorten, zijn bijna evenveel soorten er slecht aan toe. Sommige soorten staan zelfs op het punt om uit Vlaanderen te verdwijnen. In sommige gevallen kan het Vlaamse natuurbeleid de negatieve trend omkeren. In andere gevallen is internationale samenwerking nodig, zoals voor vogels die naar Afrika trekken.

Je kan de mededeling downloaden of bestellen op www.inbo.be. De kostprijs is € 10, verzending inbegrepen.

Vermeersch, G.; Anselin, A. (2009). Broedvogels in Vlaanderen 2006-2007: recente status en trends van Bijzondere Broedvogels en soorten van de Vlaamse Rode Lijst en/of Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn. INBO.M.2009.3. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: Brussel: Belgium. ISBN 978-90-403-0296-1. 102 pp.

Glenn Vermeersch, glenn.vermeersch@inbo.be
Anny Anselin, anny.anselin@inbo.be

Hoe toegankelijk is de Schelde voor trekvisseren?

De afdeling Maritieme Toegang van het departement Mobiliteit en Openbare Werken gaf aan het INBO de opdracht om de toegankelijkheid van de Schelde voor trekvisseren te onderzoeken. Trekvisseren migreren tussen de zee en de rivieren en zijn belangrijke indicatoren voor de gezondheid van het ecosysteem.

Om de huidige toestand en verspreiding van trekvisseren zo goed mogelijk in kaart te brengen, richtten we een vrijwilligersnetwerk op. We vroegen de vrijwilligers een fuik op te stellen op de oevers van de Zeeschelde en de Rupel en die bij laag water te controleren.

De voorbije twee jaar hebben we vastgesteld dat een aantal vissoorten na jaren van afwezigheid teruggekeerd zijn: het gaat onder andere om de fint, de rivierprik en de spiering. Voorlo-

pig hebben we vooral volwassen exemplaren aangetroffen, en het is nu de vraag of zij zich ook zullen voortplanten in onze rivieren en hun aanwezigheid opnieuw permanent wordt.

Dat wordt meer waarschijnlijk als de waterkwaliteit blijft verbeteren (zuurstoffrijker water), en ook de migratiebarrières weggewerkt worden. Dat kan door bij stuwen en sluisen vispassages te bouwen. Slikken, zandplaten en ondiep water zijn essentieel voor de voortplanting en opgroei van een aantal trekvissoorten. Door menselijke ingrepen zoals baggerwerken zijn veel van deze habitatten in de Schelde verdwenen, wat het permanente herstel van de trekvisseren hypothekeert.

Stevens, M. et al. (2009). Onderzoek naar de trekvissoorten in het stroomgebied van de Schelde. INBO.R.2009.9. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek: Brussel: Belgium. 188 pp.

Maarten Stevens, maarten.stevens@inbo.be
Tom Van den Neucker, tom.vandenneucker@inbo.be
Johan Coeck, johan.coeck@inbo.be

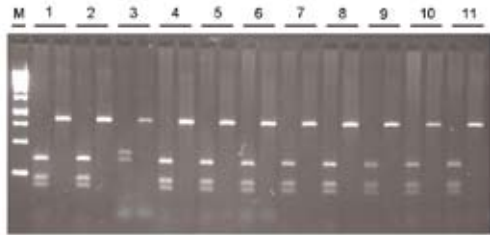

Echte everzwijnen in Vlaanderen?

Her en der duiken everzwijnen op in Vlaanderen. Dit roept vragen op: waar komen de dieren vandaan, zijn ze uitgezet, ontsnapt of spontaan geïmmigreerd? Zijn het echte, zuivere everzwijnen of kruisingen tussen everzwijnen en gedomesticeerde varkens?

Via genetisch onderzoek trachten we een antwoord te vinden op deze vragen. De herkomst van de dieren bepalen is een werk van lange adem, maar nagaan of het everzwijnen, gedomesticeerde varkens of kruisingen (hybriden) zijn, is wel mogelijk op korte termijn.

Uiteraard kan iedereen het verschil zien tussen een everzwijn en een tam varken, maar hybride dieren zijn amper te onderscheiden van een echt everzwijn. Via een vrij eenvoudige genetische screening kan het onderscheid snel gemaakt worden. Het DNA van een

Genetische analyse op DNA stalen van vermoedelijke everzwijnen. Staal 3 vertoont het profiel van een gedomesticeerd varken, alle andere stalen betreffen pure verzwinen. (M=DNA merker)

everzwijn en van een gedomesticeerd varken lijkt heel sterk op elkaar, maar hier en daar zijn er verschillen. Door deze verschillen te analyseren, weten we met welk soort dier we te maken hebben.

We ontwikkelden dit voorjaar met succes een methode waarmee we het onderscheid kunnen maken.

Analyse van een honderdvijftigtal stalen van everzwijnen afkomstig uit Vlaanderen, Wallonië en Nederland, toonde aan dat het telkens echte, zuivere everzwijnen betrof. Eén staal was afkomstig van een hangbuikvarkentje. Hybride dieren werden in Vlaanderen nog niet aangetroffen, wel eentje in een set vergelijkingsstalen uit Wallonië. Als controle werden ook tien stalen van tamme varkens in de analyse opgenomen. Alle tien werden ze duidelijk herkend als gedomesticeerde varkens.

De everzwijnen in Vlaanderen zijn dus wel degelijk “zuivere” everzwijnen. De volgende wetenschappelijke vraag om op te lossen, is nu: hoe gaat de populatie verder evolueren en hoe kunnen we ze beheren?

Wordt vervolgd...

Peter Breyne, peter.breyne@inbo.be
Jim Casaer, jim.casaer@inbo.be

Over sleedoornen en kroosjespruimen

Bij de bescherming van autochtone populaties van bomen en struiken is het belangrijk een soort te onderscheiden van een – ongewenste – hybride. Bij het sleedoorn-kroosjespruim-complex willen we de autochtone sleedoorn, de cultuurhistorische kroosjespruim, de moderne pruimrassen, de uitheemse kerspruim en de mogelijke hybriden onderscheiden.

We bestudeerden dit complex door het analyseren van de pit- en bladmorphologie en van genetische merkers. Op basis van pitmorphologie kon geen duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen de moderne pruimrassen en kerspruim, maar wel tussen sleedoorn en de mogelijke hybride met kroosjespruim. Op basis van bladmorphologie is er een verschil tussen de moderne pruimrassen en kerspruim, maar niet tussen sleedoorn en de mogelijke hybride met kroosjespruim. De genetische merkeranalyse bakent drie groepen af: de eerste bevat de kerspruimen, de tweede de moderne pruimrassen samen met de kroosjespruimen en de derde omvat zowel de sleedoornen als de mogelijke hybriden met kroosjespruim.

Het lijkt aannemelijk dat, wat we aanvankelijk als mogelijke hybriden met kroosjespruim beschouwden, eigenlijk grootvruchtige sleedoornen zijn. Opmerkelijk bij de merkeranalyse is het locatie-effect: per locatie zijn enerzijds de grootvruchtige sleedoornen gegroepeerd en anderzijds de gewone sleedoornen. Maar als we de planten van alle locaties samen bekijken, verdwijnt deze groepering. Dit effect zagen we ook bij wilde rozen.

Leander Depypere, leander.depypere@ugent.be
Kristine Vander Mijnsbrugge, kristine.vandermijnsbrugge@inbo.be – ANB-medewerker, gedetacheerd bij het INBO
Peter Breyne, peter.breyne@inbo.be